

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

7-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 7 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Норов Шухрат Сувонович</i> МОЛОДЁЖНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ИНТЕГРАЦИИ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА	9-14
<i>Nazirxo'jayev Muhammadalixo'ja Qosimxo'jayevich</i> 1945-1950-YILLARDA ANDIJON VA FARG'ONA VILOYATLARIDA HARBIY ASIRLARINING QURILISH VA XALQ XO'JALIGI ISHLARIGA JALB ETILISHI TARIXIDAN	15-22
<i>Xujaniyazov Uktam Eshbaevich</i> QORAQALPOG'ISTON DAVRIY MATBUOTINING MUSTAQILLIK YILLARIDAGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (1991-2018).....	23-27
<i>Toirjonova Ruxsora Shaxobiddinovna</i> SOVET DAVRIDA VAQF MULKLARI TAQDIRI VA DINIY MUASSASALARGA BO'LGAN MUNOSABAT	28-31
<i>Aytmuratova Janilsin, Quvvatova Charos</i> THE ROLE OF THE JADIDS IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL PUBLIC EDUCATION, LITERATURE, AND ART	32-36
<i>Rahimova Zeboxon O'ktam qizi</i> XORAZM HUDUDIDAGI TARIXIY QAL'ALAR REKONSTRUKSIYASIDA 3D MODELLASHTIRISH TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	37-42
<i>Aytmuratov Jalgas, Doshniyazov Raxat</i> QORAQALPOG'ISTON SAN'ATINING TARAQQIYOTIDA TASVIRIY SAN'ATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MANBALARI	43-49

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOATNI RIVOJLANISHI VA AGLOMERATSIYALARNI SHAKLLANISH JARAYONLARI	50-57
<i>Amonov Mehridin Oromiddinovich</i> TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDAGI RAHBARLIK USLUBLARI	58-63
<i>Shukurov Ikrom Abdurashitovich</i> TURIZM SOHASINING RIVOJLANISHIDA TURISTIK FIRMA VA TASHKILOTLAR TOMONIDAN SOTILGAN SAYYOHLIK YO'LLANMALARINING TA'SIRINI TAHLIL ETISH	64-69

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Karimbayeva Salomatxon, Mirzaxmedov Abdurashid</i> IJTIMOIY TOLERANTLIKKA TA'RIF	70-74
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUN IQLIMLAR NAZARIYASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLILI.....	75-78
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGI KONTEKSTIDA "O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASIDAGI G'OYALARNING IJTIMOIIY FALSAFIY TAHLILI	79-85

<i>Kubatov Shahobjon</i> 2016-2024-YILLARDA O'ZBEK JAMIYATI TAFAKKURIDA DAVLATNING IJTIMOIIY FUNKSIYALARI TAHLILI	86-96
<i>Abduraxmonov Is'haq, Jurayeva Rayxona</i> YOSHLARDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	97-100
<i>Raximova Yulduz Dilmurod qizi</i> ISLOM FALSAFASIDA INSON TALQINI	101-104
<i>Achilov Firdavs Nasritdin o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARI MA'NAVIIY QIYOFASINI YUKSALTIRISHDA MAHMUDXO'JA BEHBUDIY TA'LIMOTINING AHAMIYATI	105-108
<i>Mansurov Abdulaziz Akbarjonovich</i> DEMOGRAFIK JARAYONLAR, MIGRATSIYA VA URBANIZATSIYANING MADANIYATLARARO DIALOGGA TA'SIRI.....	109-113
<i>Хамдамов Бехзод Хабибович</i> ФИЛОСОФИЯ ЛИЧНОСТИ И СУДЬБЫ В «БОБУРНАМЕ»	114-118

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Mamadaliyeva Naibaxon, Mamadaliyeva Odinaxon</i> DAVLAT TILIDA SIFAT VA SERTIFIKATLASH ATAMALARI IZOHLI LUG'ATINI YARATISH ZARURATI	119-125
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дилбар</i> ИЗУЧЕНИЕ КОНВЕРГЕНЦИИ ЯЗЫКОВЫХ СРЕДСТВ НА МАТЕРИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОЗАИЧЕСКОГО ТЕКСТА	126-134
<i>Eshboyev Qahramon Bakir o'g'li</i> LEKSIKOGRAFIYADA DARAJALANISH QONUNIYATINING ILMIY-AMALIY AHAMIYATI	135-144
<i>Qodirova Barno Ibragimovna</i> O'ZBEK FILOLOGIK TERMINOLOGIYASIDA -IZM QO'SHIMCHASINING ETIMOLOGIK VA MORFOLOGIK TAHLILI	145-149
<i>Tursinbaev Ilham Po'latbay o'g'li</i> BOLALAR ADABIYOTIDA POEMANING JANRIY XUSUSIYATLARI	150-154
<i>Abdurahmonova Farangiz, Xudoymurodova Xurriyat</i> "SAG'RI TERI TILSIMI" FALSAFIY ROMANIDA BOSH QAHRAMON TAQDIRINING BADIY TALQINI	155-158

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yunusov Xaydarali Muratovich</i> YEVROPA ITTIFOQI HUQUQINING ASOSIY PRINSIPLARI	159-168
<i>Zokirov Sherzod</i> O'ZBEK XONLIKLARIDA INSON HUQUQLARINING TA'MINLANISHI: FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH VA U BO'YICHA NAZORATNI AMALGA OSHIRISH MISOLIDA	169-176
<i>Жураев Шерзод Юлдашевич</i> ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНЦИПА ЗАЩИТЫ ДОВЕРИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	177-185

<i>Maxamatov Maxmud Maxamataminovich</i> INSON HUQUQLARIDAN CHEKINISHNI XALQARO STANDARTLARDA TARTIBGA SOLINISHI	186-192
<i>Мадаминова Дилафруз, Авазбекова Диёрахон</i> СОПРИКОСНОВЕНИЕ ИСЛАМСКИХ И МЕЖДУНАРОДНЫХ НОРМ В ВОПРОСАХ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ И ОПЕКИ НАД РЕБЁНКОМ	193-202
<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING TARKIBIY QISMI	203-209
<i>Мукумов Бобур Мелибой угли</i> ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ЭКСПЕРТИЗА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГОСУДАРСТВА, БИЗНЕСА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА	210-214
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> FUNDAMENTAL DIFFERENCES AND ANALYSIS OF THE ORGANIZING PRINCIPLES OF ISLAMIC FINANCE AND TRADITIONAL FINANCE. IN THE EXAMPLE OF ISLAMIC BANKS AND TRADITIONAL BANKS	215-222
<i>Yarlakabov Sherali</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA KADRLAR BILAN ISHLASH HUQUQIY ASOSLARINING NAZARIY JIHATLARI	223-228
<i>Боймурзаев Жасурбек Бахтиярович</i> ЗНАЧЕНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОПЕРАТИВНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ В БОРЬБЕ С НАРКОТИКАМИ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	229-234
<i>Xadjiyev Azizbek Kadambayevich</i> “IJTIMOIY ADOLAT” TUSHUNCHASI, MAZMUNI VA TARKIBI VA XALQARO QONUNCHILIK Hujjatlarida tutgan o'rni	235-240
<i>Abulxayrov Rustamxon Ibodullayevich</i> PORTLASHDAN KEYIN KO'ZDAN KECHIRISH DAVOMIDA OLINGAN ASHYOVIY DALILLAR BO'YICHA TAYINLANADIGAN PORTLASH-TEKNIK VA PORTLOVCHI MODDALAR EKSPERTIZALARI HAL ETADIGAN MASALALAR	241-249
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhaiyo Tojiyevna</i> IJTIMOIY-GUMANITAR YO'NALISH PEDAGOGLARI KREATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.....	250-256
<i>Menglikulov Xayrulla Aliqulovich</i> OLIY O'QUV YURTIDA JISMONIY TARBIYANING TASHKILiy SHAKLLARI	257-263
<i>Jurayeva Balxiya Farxod qizi</i> ROBOTOTEXNIKA DARSLARIDA STEAM – TA'LIM YONDASHUVINING AHAMIYATI	264-270
<i>Nasritdinova Madina Nurullayevna</i> ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK PEDAGOGLARNING BADIIY-IJODIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR TAJRIBA-SINOV ISHLARI NATIJALARI TAHLILI VA SAMARADORLIK DARAJASI	271-275
<i>Charshanbiyev Namaz Maxmatmurodovich</i> KASBIY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONINI RAQAMLI TA'LIM PLATFORMALAR ASOSIDA TASHKIL ETISH METODIKASI	276-281

Received: 16 June 2025

Accepted: 5 July 2025

Published: 15 July 2025

Article / Original Paper

ORGANIZATIONAL FORMS OF PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Menglikulov Khairulla Alikulovich

Termez State University

Department of Sports administration, Senior Lecturer

Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)

Abstract. This article examines the issues of organizing physical education in higher education institutions and analyzes the forms considered a priority by second- and third-year students. The study conducted at Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy explored students' attitudes toward physical education classes and identified the most suitable and engaging sports for them. The research results showed that more than half of the respondents consider it appropriate to organize physical education through a sports club system, allowing students more flexibility in attending classes. Furthermore, the most popular sports among students were volleyball, basketball, athletics, football, and gymnastics. Such analytical studies aimed at improving the physical education system contribute to the implementation of the most effective and engaging forms of training for university students.

Keywords: physical education, forms of physical education, sports club, sports sections, physical activity, types of sports, institute, students.

OLIIY O'QUV YURTIDA JISMONIY TARBIYANING TASHKILIY SHAKLLARI

Menglikulov Xayrulla Aliqulovich

Termiz davlat universiteti

Sport boshqaruvi kafedrasi, Katta o'qituvchi

P. f. b. f. d (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasasida jismoniy tarbiyani tashkil etish masalalari, shuningdek, 2- va 3-kurs talabalari tomonidan ustuvor deb hisoblangan shakllar tahlil qilingan. Denov tadbirkorlik va pedagogika institutida olib borilgan tadqiqot davomida talabalarining jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga bo'lgan munosabati, ular uchun eng maqbul va qiziqarli sport turlari aniqlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning yarmidan ko'pi jismoniy tarbiyani sport klubi tizimi orqali tashkil etishni maqsadga muvofiq deb hisoblaydi, bu esa talabalarga mashg'ulotlarda erkin ishtirok etish imkonini beradi. Bundan tashqari, talabalar orasida eng ommabop sport turlari sifatida voleybol, basketbol, yengil atletika, futbol va gimnastika turlari tanlangan. Jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirishga qaratilgan bunday tahlillar universitet talabalari uchun eng samarali va qiziqarli mashg'ulot shakllarini joriy etishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya, jismoniy tarbiya shakllari, sport klubi, sport to'garaklari, jismoniy faoliyat, sport turlari, institut, talabalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I7Y2025N38>

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim globallashtirish va xalqaro ta'lim makoniga integratsiya sharoitida rivojlanmoqda. Bu jarayon nafaqat o'quv dasturlarining tuzilmasini o'zgartirishni, balki talabalar tayyorgarligining turli yo'nalishlarini, jumladan, jismoniy tarbiyani takomillashtirishni ham nazarda tutadi. So'nggi yillarda oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonini

modernizatsiya qilish, o'quv yuklamasini optimallashtirish va ta'lim standartlarini xalqaro talablarga moslashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar kuzatilmoqda.

Ushbu o'zgarishlarning natijasi sifatida talabalarning majburiy o'quv yuklamasi kamaydi va bu "Jismoniy tarbiya" fanining o'quv rejadagi o'rnini qayta ko'rib chiqishga olib keldi. Ayrim oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya fakultativ darslar qatoriga kiritildi yoki sport klublari tizimi orqali erkin tashrif shaklida tashkil etildi. Bu esa pedagogika sohasi mutaxassislari, oliy ta'lim muassasalari ma'muriyati va talabalar o'rtasida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning eng samarali shakllari borasida bahslarga sabab bo'lmoqda.

Oliy o'quv yurtlarida jismoniy tarbiya faqat ta'limiy emas, balki muhim ijtimoiy va sog'lomlashtiruvchi funksiyaga ham ega. U sog'liqni mustahkamlash, harakat ko'nikmalarini rivojlantirish, intizom, iroda va jamoaviy ruhni shakllantirishga yordam beradi. Biroq, byudjet mablag'larining kamayishi, yoshlarning an'anaviy jismoniy faoliyatga bo'lgan qiziqishining pasayishi va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi kabi zamonaviy muammolar jismoniy tarbiyani tashkil etishda yangi yondashuvlarni izlashni talab qilmoqda.

Jahon tajribasida oliy o'quv yurtlarida jismoniy tarbiyani tashkil etishning turli modellari mavjud. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **An'anaviy model** - o'quv reja doirasida majburiy darslar, belgilangan normalar va talabalarning jismoniy tayyorgarligi bo'yicha belgilangan standartlar.

- **Klub tizimi** - talabalar tomonidan erkin tashrif etish mumkin bo'lgan sport klublari, to'garaklar va fakultativ dasturlar orqali mashg'ulotlar o'tkazish.

- **Individual model** - talabalar mustaqil ravishda jismoniy mashg'ulotlarni tanlash va bajarish imkoniyatiga ega bo'lgan tizim (onlayn dasturlar va masofaviy nazorat shakllari bilan).

- **Kasbga yo'naltirish modeli** - kelajakdagi kasbiy faoliyat xususiyatlarini hisobga olgan holda jismoniy tayyorgarlik (masalan, pedagogika, tadbirkorlik yo'nalishidagi talabalar uchun).

Hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalari oldidagi asosiy vazifalardan biri - akademik talablar va talabalarning jismoniy rivojlanishi o'rtasida muvozanatni ta'minlashdir. Jismoniy tarbiyaning qaysi modeli eng samarali ekanligi hali ham ochiq masala bo'lib, uni chuqur o'rganishni talab qiladi.

Shu munosabat bilan mazkur tadqiqotning maqsadi oliy o'quv yurtlarida jismoniy tarbiyani tashkil etishning afzal shakllarini tahlil qilish, shuningdek, talabalar o'rtasida eng ommabop sport turlarini aniqlashdan iboratdir.

Bugungi kunda jismoniy tarbiyani o'qitish jarayoni nafaqat talabalarning jismoniy tayyorgarligini oshirishga, balki ularning sog'lig'ini mustahkamlash, ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish va turmush tarzini faollashtirishga qaratilgan. Shuningdek, jismoniy tarbiya darslarini tashkil etishda innovatsion yondashuvlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Talabalarning qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ular uchun samarali va qiziqarli jismoniy tarbiya modellari ishlab chiqish va joriy etish talab etiladi.

Adabiyotlar tahlili. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning jismoniy tarbiyasi ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biri bo'lib, u sog'liqni mustahkamlash, harakat faolligini rivojlantirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirishga yo'naltirilgan. So'nggi o'n yilliklarda ushbu yo'nalishda yuqori ta'limdagi islohotlar, o'quv rejalari o'zgarishi va milliy ta'lim tizimlarining xalqaro makonga integratsiyalashuvi sababli sezilarli o'zgarishlar yuz berdi.

Tadqiqotchilar qatorida **L. V. Mudryan** va uning hammualliflari jismoniy tarbiya nafaqat talabaning jismoniy rivojlanishiga, balki uning turli harakat turlarida ishtirok etish bo'yicha ijobiy tajriba orttirishiga ham xizmat qilishi kerakligini ta'kidlaydilar. Biroq, oliy ta'lim tizimini isloh qilish jarayonlari, xususan Bolonya tizimining joriy etilishi, "Jismoniy tarbiya" fanining o'quv soatlarini qisqartirishga, ayrim universitetlarda esa uni fakultativ mashg'ulotlar qatoriga o'tkazishga olib keldi. Ushbu yondashuv jismoniy tarbiyaning rolini sezilarli darajada pasaytiradi va uni kasbiy ta'lim tizimidagi ahamiyatini kamaytiradi [9; 109-b.].

Boshqa tadqiqotchilar, xususan **O. V. Krilichenko**, oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya tashkil etish bilan bog'liq muammolarni ta'kidlaydilar. Asosiy kamchiliklardan biri sifatida ushbu fanni o'qitish samaradorligini baholash mezonlarining noaniqligi keltiriladi. Bu esa, jismoniy tarbiya fanining maqsad va vazifalarining aniqlashtirilmaganligi, uni talabalarga qanday shaklda va qanday natijalarga asoslanib yetkazish kerakligi borasida noaniqlik keltirib chiqaradi [8; 43-b.].

Jismoniy tarbiyani takomillashtirish masalalari **D. Y. Turdimurodov** ishlarida ham yoritilgan bo'lib, tadqiqotchi bu sohani modernizatsiya qilish yo'llaridan biri sifatida talabalarining mustaqil ishlarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvda talabalarga mashg'ulot shakli, mazmuni, tezligi va joyini mustaqil tanlash erkinligi beriladi. Biroq bunday tizimni joriy etish individual ta'lim tizimini yaratish va talabalarni jismoniy tarbiyaga jalb etish uchun qo'shimcha motivatsiya mexanizmlarini ishlab chiqishni talab qiladi [4; 137-b.].

Shuningdek, qator tadqiqotlar hozirgi vaqtda oliy ta'lim muassasalarida **me'yoriy yondashuv** ustunlik qilayotganini ko'rsatadi, bunda talabalar individual xususiyatlari emas, balki o'rtacha jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari asosiy mezon sifatida belgilanadi. Shu bilan birga, jismoniy tarbiyani talabalarining ehtiyoj va motivatsion qiziqishlarini hisobga olgan holda tashkil etish ushbu yo'nalishning samaradorligini oshirishi mumkin.

Hozirgi kunda turli oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya tashkil etishning quyidagi **modellaridan** foydalaniladi:

- **Kasbga yo'naltirish modeli** - kelajakdagi kasbiy faoliyat bilan bog'liq jismoniy tayyorgarlikni o'z ichiga oladi.

- **An'anaviy model** - fanni o'quv rejasiga majburiy fan sifatida kiritish, kredit tizimi asosida baholash va jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini dars jadvaliga qo'shish.

- **Individual model** - talabalarga o'z xohishlariga ko'ra harakat faoliyati turlarini va mashg'ulot jadvalini tanlash imkoniyatini berish [5; 573-b.].

Kelajakda jismoniy tarbiya sohasida quyidagi **rivojlanish yo'nalishlari** muhim ahamiyat kasb etishi mumkin:

- **Sport klublari tizimini joriy etish** - talabalar o'z xohishiga ko'ra turli sport mashg'ulotlarida ishtirok etishi mumkin bo'lgan tizimni yaratish.

- **Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalardan foydalanish** - talabalarining jismoniy faolligini monitoring qilish va ularni mashg'ulotlarga jalb qilish uchun zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish.

- **Jismoniy tarbiya dasturlarini moslashtirish** - talabalarining qiziqishlari va zamonaviy ehtiyojlarini hisobga olgan holda sport va jismoniy faoliyat turlarini diversifikatsiya qilish.

Shunday qilib, ilmiy manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya tizimini isloh qilish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Hozirgi zamon tendensiyalari shuni ko'rsatmoqdaki, an'anaviy dars shakllaridan individual va moslashuvchan modellar tomon o'tish talabalar motivatsiyasini oshirish va ularning jismoniy tayyorgarlik darajasini yaxshilash imkonini beradi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida odatda haftasiga ikki marta sport to'garaklari mashg'ulotlar tarzida o'tkaziladi. Mutaxassislar bir haftalik mashg'ulotning talabalar salomatligiga ijobiy ta'siri kamligini ta'kidlaydilar. Shu sababli, ta'lim-tarbiya jarayonida yangi yondashuvlar talab etiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, jismoniy madaniyatning qadr-qimmatlariga oid yangi tizimli tushunchalar jismoniy tarbiyani inson biologik xususiyatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omil emas, balki sog'lom turmush tarzi shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim jarayoni sifatida qarashni talab etadi.

Tadqiqotning maqsadi oliy ta'lim muassasasida talabalar tomonidan jismoniy tarbiyani tashkil etishning afzal ko'rilgan shakllarini aniqlash va tahlil qilishdan iborat edi.

Tadqiqot materiali va metodlari. Tadqiqot 2023-2024-o'quv yili boshida Denov tadbirkorlik va pedagogika institutining Pedagogika fakulteti bazasida tashkil etildi. Unda turli tayyorgarlik darajasiga ega bo'lgan 45 nafar talabalar qatnashdi:

- **2-kurs** - 19 kishi;

- **3-kurs** - 26 kishi.

Aynan ushbu kurslarni tanlash sababi shundaki, kichik va katta kurs talabalari oliygohda jismoniy tarbiyaga nisbatan har xil qarashga ega bo'lishi mumkin. Kichik kurs talabalari hali maktab tizimi ta'sirida bo'lishi mumkin, katta kurs talabalari esa universitet muhitiga moslashib, jismoniy faollikka bo'lgan munosabatlari shakllangan bo'ladi.

Talabalarga **ikki asosiy qismdan** iborat anonim so'rovnoma taklif qilindi:

1. Jismoniy tarbiyani tashkil etish shaklini aniqlash:

Oliyogohda jismoniy tarbiyani qanday shaklda tashkil etish maqsadga muvofiq deb hisoblaysiz?

a) Belgilangan jadval asosida majburiy fan sifatida.

b) Erkin tashrif tizimiga asoslangan sport klublari orqali.

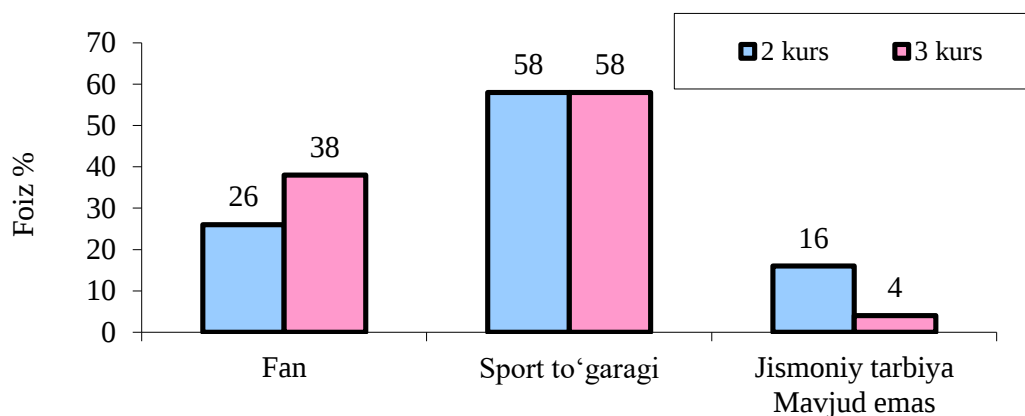
c) Jismoniy tarbiyani to'liq bekor qilish.

Ushbu savol talabalarining jismoniy tarbiyaga bo'lgan munosabatini baholash va eng ko'p talab qilinadigan shaklni aniqlash imkonini berdi.

1. Sport turlarini tanlash:

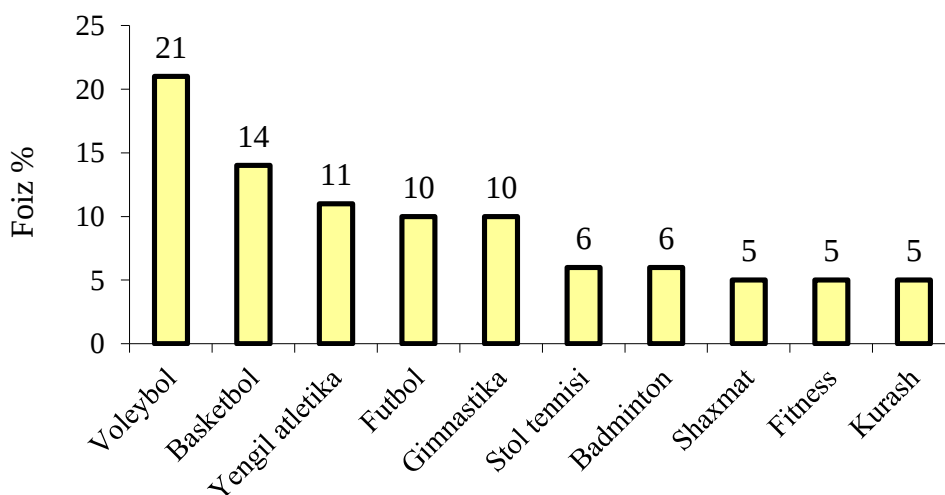
Agar imkoniyat bo'lsa, qaysi sport turi yoki jismoniy faollik bilan shug'ullanishni xohlar edingiz?

Ushbu savol talabalar o'rtasida eng ommabop sport turlarini aniqlash va sport klublari hamda to'garak mashg'ulotlarni rivojlantirish uchun yo'nalishlarni belgilash imkonini berdi (1-rasm).

1-rasm. Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiyani tashkil etish shakllari (kurslar kesimida).

Ko'rinib turibdiki, talabalarning yarmidan ko'pi jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga erkin qatnashish imkoniyatini afzal ko'rmoqda.

2-rasm. Talabalar orasida mashhur sport turlari.

Talabalarning sport turlari bo'yicha mashg'ulotlarni tanlashini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, eng mashhur beshlikka voleybol, basketbol, yengil atletika, futbol va gimnastika turlari kiradi (2-rasm).

Kelajakda talabalar uchun jismoniy faoliyat bilan shug'ullanish imkoniyatlari yanada turli va qiziqarli bo'lishi mumkin. Jamiyat rivojlanishining yaqin kelajagidagi bosqichida iqtisodiy voqeliklar oliy ta'lim muassasalarida tegishli sport va sog'lomlashtirish infratuzilmasini yaratishga ishonch berish uchun asos bo'ladi.

Talabalarni jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanishga jalb qilishning klub tizimiga o'tish hozirgi paytda shunday xavfni tug'diradiki, ayrim talabalar jismoniy tarbiya ta'siridan chetda qolishi mumkin. Bu holat pedagogika va tadbirkorlik oliygohlari uchun boshqa ta'lim muassasalariga qaraganda ko'proq ahamiyatga ega, chunki kelajakdagi pedagog o'sib

kelayotgan avlodning o'zini anglash jarayoni, motivatsiyali, emotsional va irodaviy sohalariga faol ta'sir ko'rsatib, ularni faoliyatga yo'naltirish vazifasini bajaradi.

Deyarli bir xil miqdorda ovoz to'plagan sport turlari quyidagilar: stol tennisi, badminton, shaxmat, fitnes va turli kurash turlari.

Xulosa. Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya tashkil etish shakllarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'lim tizimida ushbu yo'nalishning o'rni va ahamiyati muayyan muammolar va o'zgarishlarga duch kelmoqda. An'anaviy majburiy mashg'ulotlar shakli bosqichma-bosqich sport klublari tizimi va talabalar qiziqishlariga asoslangan individual yondashuvlar bilan almashtirilmoqda.

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- Talabalarining aksariyati jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining majburiy emas, balki sport klublari orqali erkin tashkillashtirilishini afzal ko'rishadi.

- Institutda jismoniy tarbiya bo'yicha turli modellar mavjud bo'lib, eng samaralisi talabalar ehtiyojlarini inobatga olgan holda moslashuvchan tizim yaratishdan iborat.

- Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiyani majburiy fan sifatida qisqartirish jismoniy faollik darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin, shu sababli institut sport infratuzilmasini rivojlantirish va talabalarni muntazam jismoniy mashg'ulotlarga jalb qilishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishi lozim.

Shunday qilib, oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirish uchun an'anaviy yondashuvlarni zamonaviy usullar bilan uyg'unlashtirish, individual yondashuvni kuchaytirish va talabalarining motivatsiyasini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa nafaqat ularning jismoniy tayyorgarligini oshirish, balki kelajakda sog'lom turmush tarzini shakllantirishga xizmat qiladi.

Talabalarining jismoniy tarbiyani tashkil etishning ustuvor shakllarini baholash natijalariga ko'ra, respondentlarning yarmidan ko'pi jismoniy tarbiyani erkin qatnash imkoniyatiga ega sport klubi tizimi orqali tashkil etish maqsadga muvofiq deb hisoblashadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. G'aniyev, S., & Nurqobilov, A. (2024, June). Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik nazoratini tashkil qilish. In *Conference on the role and importance of science in the modern world* (Vol. 1, No. 5, pp. 85-88).
2. Nornurodov, A. N. (1998). Jismoniy tarbiya.
3. Turdimuratov, D. (2025). Talabalar ta'limining samaradorligini oshirish va jismoniy sifatlarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences*, 5(2), 586-592.
4. Turdimurodov, D. (2024). Talabalarda jismoniy tarbiyaga bo'lgan motivatsiyani shakllantirish xususiyatlari. *Журнал «Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта*, 1(2), 135-140 b.
5. Turdimurodov, D. (2024). Maktabgacha yoshdagi bolalar jismoniy tarbiyasining pedagogik shartlari. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences*, 4(S/9), 570-575.
6. Turdimuratov, D. (2025). Jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayonida yuqori sinf o'quvchilarining irodaviy sifatlarini shakllantirish. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг*

долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5(S/2), 249–255.

7. Fayzullayev, S. (2024). Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarining ta'limdagi ahamiyatlari. *News of the NUUZ*, 1(1.7), 210-211.
8. Криличенко О. В. Состояние и перспективы развития системы физического воспитания в высших учебных заведениях. / О. В. Криличенко // [Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта](#). - 2011. Вып. 7. 43-47-б.
9. Мудрян В. Л. Проблемы физического воспитания студентов и поиск их решения / В. Л. Мудрян, Г. И. Радковская // Педагогика и современные аспекты физического воспитания: сб. науч. трудов II Междунар. науч.-практ. конф., (21-22 апреля 2016 года) / под общ. ред. Ю. О. Долинного. - Волгоград: ДГМА, 2016. 106-112-б.
10. Хандога Я. В. Перспективы повышения качества организации учебного процесса по физическому воспитанию студентов вузов. /Я. В. Хандога В. И. Хондога. - Мариупольский государственный гуманитарный университет. №11. 143-148-б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).